

УДК 330.322.01.(477)

Недашківський М.М. , Подгорна К.Ю.

ІНВЕСТИЦІЙНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті розглянуто інвестиційну безпеку як складову частину економічної безпеки країни. Розраховано індикатори інвестиційної безпеки і запропоновано заходи для підвищення її рівня.

Ключові слова: *економічна безпека, інвестиційна безпека, індикатори інвестиційної безпеки, пряме інвестування.*

Постановка проблеми. Інвестиційна складова займає провідне місце в економічній безпеці країни, а забезпечення реалізації національних інтересів має бути провідною метою інвестиційної політики держави. Головним пріоритетом для інвесторів передусім є безпека їх ресурсів. Реалізація інвестиційних можливостей, нарощення обсягів інвестування та раціональне використання фінансових ресурсів мають бути включені до стратегічних завдань в Україні.

Відмова України від розв'язання проблем економічної безпеки призвела до зниження рівня інвестування в економіку та посилення залежності від зовнішньої допомоги, що, в свою чергу, призвело лише до зростання зовнішньої заборгованості держави та пригальмувало розвиток економіки в цілому. Тому питання забезпечення інвестиційної безпеки як складової економічної безпеки в сучасних умовах є надзвичайно актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідженням проблемних питань, що пов'язані з вивченням інвестиційної, економічної та фінансової безпеки є предметом розгляду як зарубіжних так і вітчизняних науковців. Серед них слід виділити наукові розвідки О.І. Барановського, І.Ф. Білько, З.С. Варналія, В.М. Гейця, Б.В. Губського, В.І. Кириленко, О.Д. Ладюк, В.Т. Шлемко та ін. Незважаючи на вагомий дослідницький доробок, що стосується зазначеного наукового поля, існує низка питань, що потребують більш детального вивчення. Це ж саме стосується і методів оцінювання інвестиційної безпеки, яких є вкрай мало. Незважаючи на значну кількість здобутків щодо економічної безпеки держави, вирішення потребують проблеми інвестиційної безпеки як складової економічної безпеки відповідно до сучасних умов соціально-економічного розвитку.

Мета статті. Метою статті є визначення сутності та системи показників інвестиційної складової економічної безпеки, а також виявлення шляхів підвищення рівня інвестиційної безпеки в Україні.

Виклад основного матеріалу. Під економічною безпекою розуміють сукупність умов і факторів поточного стану, що характеризують стабільність, стійкість та поступальний розвиток економіки країни, що знаходить прояв у:
– можливості проводити економічну політику з урахуванням власних інтересів, без тиску з боку кредиторів;

– можливість стабільно підтримувати відповідність існуючих на території економічних нормативів загальноприйнятим у світовій практиці, що дало б змогу зберегти та покращити рівень життя населення [1, с. 41].

Специфікою діяльності із забезпечення економічної безпеки України є поєднання інтересів держави та регіону. З одного боку, регіон виступає полігоном з локалізованими соціально-економічними, екологічними, демографічними процесами, деструктивна спрямованість яких загрожує економічній безпеці України. З іншого – регіон є суб'єктом регулювання в рамках наявного кола повноважень, тобто виступає провідником власної економічної політики та політики держави, що впливають на економічний стан певного регіону та країни в цілому.

Згідно з методикою Національного інституту проблем міжнародної безпеки при Раді національної безпеки та оборони України щодо оцінювання рівня економічної безпеки, під інвестиційною безпекою слід розуміти «такий рівень інвестування економіки, який забезпечував би її розширене відтворення, реструктуризацію та технологічне переозброєння» [2, с. 14].

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України в «Методиці розрахунку рівня економічної безпеки України» зазначає, що інвестиційна безпека – це такий рівень національних та іноземних інвестицій (за умови оптимального їх співвідношення), який здатен забезпечити довгострокову позитивну економічну динаміку при належному рівні фінансування науково-технічної сфери, створення інноваційної інфраструктури та адекватних інноваційних механізмів.

Держава шляхом регулятивних заходів здійснює вплив на інвестиційну складову економічної безпеки. Державне регулювання інвестиційної складової економічної безпеки являє собою сукупність форм і способів, що забезпечують об'єднання державних і приватних інтересів; формування в економіці раціональних пропорцій між споживанням, нагромадженням та інвестуванням; сполучення прогнозування, індикативного регулювання і заходів державного впливу на інвестиційний ринок.

В. Кириленко визначає інвестиційну безпеку як здатність підтримувати виробничі нагромадження та вкладення капіталу на рівні, що забезпечує необхідні темпи розширеного відтворення, реструктуризацію та технологічне переозброєння економіки [3, с. 56].

Отже, узагальнюючи викладене вище, можна зробити висновок, що інвестиційна безпека відображає здатність економіки залучати та найбільш ефективно розподіляти й використовувати фінансові ресурси, що формуються в процесі інвестування з метою забезпечення стабільного розвитку та за необхідності структурної перебудови економічної системи залежно від умов сучасності.

Інвестиційна безпека країни забезпечується за умов дотримання граничної норми інвестування, що дає змогу відтворювати науково-технічний та інтелектуальний потенціал; здійснювати розширене відтворення основного капіталу; підтримувати конкурентоспроможність економіки; гарантувати зростання ВВП на рівні завдань соціально-економічного розвитку та

міжнародного співробітництва; створювати стратегічні резерви; долати депресивні явища в регіонах країни; зберігати та відновлювати природні ресурси; утримувати на безпечному рівні екологічні параметри [4].

На загальнодержавному рівні питання оцінки інвестиційної безпеки знайшло своє практичне втілення нещодавно у вигляді Методики розрахунку рівня економічної безпеки України, затвердженої наказом Міністерства економіки України від 02.03.2007 р. № 60 [5]. Вона розроблена з метою визначення рівня економічної безпеки України як головної складової національної безпеки держави і визначає перелік основних індикаторів стану економічної безпеки України, їхні оптимальні, порогові та граничні значення, а також методи обрахунку інтегрального індексу економічної безпеки.

Одним з перших спробував сформулювати систему індикаторів для кількісної та якісної оцінки інвестиційної безпеки держави О.І. Барановський [6, С. 60–62]. У першу чергу до цих індикаторів він відніс обсяг інвестицій до ВВП (порогове значення 25%) та обсяг прямих іноземних інвестицій (порогове значення не менше 5%). Своєрідними індикаторами запропоновано використовувати.

- конкретне значення частки України у світовому обсязі прямих іноземних інвестицій;
- обсяг інвестицій, що прогнозується за рахунок усіх джерел фінансування;
- мінімальні обсяги державних інвестицій, котрі повинні визначатись у відсотках до ВВП;
- частку іноземних інвестицій у загальному обсязі інвестицій країни;
- величину іноземних інвестицій на душу населення;
- співвідношення прямих і портфельних інвестицій;
- ступінь покриття потреби держави (регіону) в інвестиційних ресурсах грошовою масою,
- частка бюджетних коштів у вартості інвестиційного проекту (порогове значення 35–40%).

З погляду загальної достатності інвестицій, найбільш важливий показник – частка нагромадження у ВВП. Норма нагромадження – зведений макроекономічний індикатор, що відображає підсумковий баланс дії всіх економічних, правових, інституційних та інших факторів, що регулюють обсяг і структуру інвестиційної діяльності. Відповідно до методики розрахунку рівня економічної безпеки України мінімальне граничне значення валових інвестицій – 25% [5].

Так, у 2010 р. показник співвідношення інвестицій в основний капітал до ВВП по Україні становив 13,77 %, у 2011 р. згідно з очікуваними показниками – 14,08%, а у 2012 р. відповідно до прогнозних показників він має становити 13,92% (табл. 1). За даними проведених розрахунків можна зробити висновок, що рівень інвестиційної безпеки є критичним для України, оскільки становить на 10,92% менше за порогове значення. Це свідчить про дуже низький рівень інвестиційної активності в Україні, що, в свою чергу, гальмує розвиток економіки країни в цілому. У такому випадку порушується нормальний процес

відтворення основного капіталу як фундаменту постійної модернізації та конкурентоспроможності економіки.

Таблиця 1

Частка нагромадження у ВВП за 2010-2012 рр.

Регіон	Відношення обсягів інвестицій в основний капітал до ВВП, %			Відхилення	
	2010 звіт	2011 очікуване	2012 прогноз	2011 очікуване	2012 прогноз
Автономна Республіка Крим	0,619487	0,673896	0,719235	0,045339	0,045339
Вінницька область	0,342975	0,325329	0,310129	-0,0152	-0,0152
Волинська область	0,158971	0,187452	0,17288	-0,01457	-0,01457
Дніпропетровська область	1,148319	1,270333	1,286704	0,016371	0,016371
Донецька область	1,011548	1,440744	1,464863	0,024119	0,024119
Житомирська область	0,275818	0,240124	0,224348	-0,01578	-0,01578
Закарпатська область	0,198246	0,174284	0,164962	-0,00932	-0,00932
Запорізька область	0,670236	0,596437	0,560871	-0,03557	-0,03557
Івано-Франківська область	0,389403	0,390643	0,391343	0,0007	0,0007
Київська область	1,028915	0,995352	0,95678	-0,03857	-0,03857
Кіровоградська область	0,222931	0,224741	0,227232	0,002491	0,002491
Луганська область	0,429874	0,503486	0,52128	0,017794	0,017794
Львівська область	0,736415	0,790217	0,851818	0,061601	0,061601
Миколаївська область	0,344911	0,322541	0,305813	-0,01673	-0,01673
Одеська область	0,731674	0,670023	0,599142	-0,07088	-0,07088
Полтавська область	0,668463	0,658404	0,643352	-0,01505	-0,01505
Рівненська область	0,211612	0,209915	0,213131	0,003216	0,003216
Сумська область	0,20307	0,176476	0,155447	-0,02103	-0,02103
Тернопільська область	0,19271	0,185902	0,178159	-0,00774	-0,00774
Харківська область	0,667038	0,613633	0,591554	-0,02208	-0,02208
Херсонська область	0,153828	0,173989	0,198608	0,024619	0,024619
Хмельницька область	0,266052	0,247095	0,228967	-0,01813	-0,01813
Черкаська область	0,255564	0,245616	0,250412	0,004796	0,004796
Чернівецька область	0,166015	0,149837	0,136773	-0,01306	-0,01306
Чернігівська область	0,160442	0,170411	0,184758	0,014347	0,014347
м.Київ	2,35899	2,310147	2,263477	-0,04667	-0,04667
м.Севастополь	0,151032	0,131255	0,115836	-0,01542	-0,01542
Україна	13,76453	14,07827	13,91788	-0,16039	-0,16039

Джерело: розраховано авторами за даними Державної програми соціального та економічного розвитку України на 2012 рік [7].

До основних загроз інвестиційній безпеці відносять:

- недостатнє використання можливостей виходу українських компаній на міжнародні ринки капіталів;
- брак інвестиційної стратегії, що спричиняє відсутність раціональної оцінки інвестиційних ризиків;
- невідповідність інвестування економіки України потребам структурної перебудови;
- обмеженість доступу до фінансових ресурсів та відсутність ефективних механізмів трансформації заощаджень населення в інвестиції;

– монополізація іноземним капіталом стратегічних галузей економіки України через приватизацію стратегічних підприємств;

– регіональні та галузеві диспропорції у надходження інвестицій.

Величезний тіньовий сектор обмежує можливості держави щодо проведення ефективною інвестиційної політики, негативно впливає на політичний імідж країни, заважає розвитку легальної економіки та її ринковому реформуванню. За даними офіційної статистики, частка іноземних інвестицій з офшорних зон становить більшу частину в економіці країни від загального обсягу іноземного капіталу. Найвірогідніше, цей потік іноземних інвестицій має українське походження: раніше за певних причин його було вивезено за межі держави і тепер він повертається уже як іноземний інвестиційний ресурс [8, с. 288].

Для орієнтації на досягнення інвестиційної безпеки як підсистеми економічної безпеки необхідно реалізувати такі пріоритети:

– створення ринкових і економічних умов для інвестування відтворення основних фондів, модернізації та інноваційного нагромадження основного капіталу;

– формування стійкої інституціональної структури, що забезпечує стабільні умови виконання організаційно-управлінських функцій;

– трансформування структури економіки регіону для переходу на випуск наукоємної продукції; створення надійних фінансових умов для забезпечення стійкого інвестування інноваційних проектів, у тому числі шляхом залучення нових джерел фінансування;

– вибір надійних законодавчо-правових механізмів захисту прав приватних та іноземних інвесторів; формування системи страхування інвестиційної діяльності;

– раціоналізація податкових відрахувань, передбачених чинним законодавством, включаючи оптимізацію оподатковування трансформацій інвестиційного процесу.

Висновки. Ефективне функціонування економіки країни, регіону неможливе без проведення постійного моніторингу економічного розвитку. Інвестиційна сфера є однією з найчутливіших складових економічного розвитку, яка здатна миттєво реагувати на дію зовнішніх та внутрішніх чинників впливу. Головним пріоритетом для інвесторів в першу чергу є безпека їхніх ресурсів. Процес забезпечення інвестиційної безпеки неможливий без систематичного проведення оцінювання стану інвестиційної безпеки як самими інвесторами, так і органами державної влади.

Значення інвестиційного процесу в умовах трансформації економіки постійно посилюється в зв'язку з розширенням сфер інвестування, ускладнення структури економіки та виникнення нових загроз економічній безпеці держави. Однак позитивною є тенденція збільшення уваги науковців та державних органів влади до проблем інвестиційної безпеки.

У статті розраховано прогнозні показники частки нагромадження у ВВП, що є одним із основних індикаторів інвестиційної безпеки держави. На підставі

представлених розрахунків бачимо, що їхній рівень є критичним для України і потребує додаткової уваги, оскільки призводить до загроз економічній безпеці країни. Без забезпечення належного рівня інвестиційної безпеки не можливо проводити ефективну інвестиційну політику в державі, оскільки розраховувати на вкладення інвестиційних ресурсів за такого рівня гарантій для інвесторів не варто.

Ми вважаємо, що збільшення фінансових потоків та покращення показників інвестиційної безпеки можливе за рахунок залучення прямих іноземних інвестицій, лібералізації законодавства та розвитку фінансового ринку України.

Список використаних джерел

1. Державна програма економічного і соціального розвитку України на 2012 рік та основні напрями розвитку на 2013 і 2014 роки: наказ Кабінету Міністрів України від 21.03.2011 р. № 219-р / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://state-gov.sumy.ua>
2. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України № 60: наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua>
3. Барановський О.І. Інвестиційна безпека / О.І. Барановський // Фінанси України. – 1998 – № 9. – С. 60–70.
4. Степаненко А. Оцінка економічної безпеки України та її регіонів / А. Степаненко, М. Герасимов // Регіональна економіка. – 2002. – № 2. – С. 39–54.
5. Сухорукова А.І. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України. – К.: НІПМБ, 2003. – 64 с.
6. Кириленко В.І. Інвестиційна складова економічної безпеки: монографія / В.І. Кириленко. – К.: КНЕУ, 2005. – 232 с.
7. Томарєва В.В. Параметри та шляхи забезпечення інвестиційної безпеки національної економіки на регіональному рівні / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbu.gov.ua>
8. Ткаленко С.І. Інвестиційна безпека в умовах глобалізації фінансових потоків / С.І. Ткаленко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2010. – № 1. – С. 282–291.

Подано до редакції 28 лютого 2012 року

Недашковский Н.М., Подгорная К.Ю.

Инвестиционная безопасность Украины в современных условиях

В статье рассматривается инвестиционная безопасность как часть экономической безопасности страны. Рассчитано индикаторы инвестиционной безопасности и предложены меры по повышению ее уровня.

Ключевые слова: *экономическая безопасность, инвестиционная безопасность, индикаторы инвестиционной безопасности, прямое инвестирование.*

Nedashkovsky N.M., Podgornaya K.Y.

Investment security of Ukraine in modern conditions

We consider an investment security as part of economic security. Calculated indicators of investment security and proposed measures to improve its level.

Keywords: *economic security, investment security, indicators of investment security, direct investment.*

Недашківський Михайло Миколайович – кандидат економічних наук, доцент кафедри державних фінансів, проректор з заочного навчання та довузівської підготовки Національного університету ДПС України.

Подгорна Катерина Юріївна – магістр кафедри державних фінансів Національного університету ДПС України.